

Türkçe Ders Kitaplarında (6-8. Sınıflar) Yer Alan Metinlerin Tür ve Tema Açısından İncelenmesi

Murat ÖZBAY¹
Mehmet Akif ÇEÇEN²

Özet

Bu çalışmanın amacı, ilköğretim 6-8. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinleri tür ve tema açısından incelemektir. 2006 Türkçe Programında metinlerin taşıması gereken özellikler belirtilmiş, metin türlerinin önemine ve temaların programdaki yerine değinilmiştir. Araştırmada 2010-2011 eğitim öğretim yılında okutulan MEB ve Pasifik yayınevlerince hazırlanan 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin türleri ve temaları, kılavuz kitaplardan yararlanılarak tespit edilmiştir. Elde edilen veriler, sıklık açısından değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Sonuç olarak kitapların gerek tür gerekse tema çeşitliliği bakımından zengin olduğu görülmüştür. Bazı kitaplarda programda yer almayan didaktik metin, düşünce yazısı, bildirme yazısı gibi ana türlere ve manzum hikâye gibi iki türün özelliklerini taşıyan bir türe yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe eğitimi, ders kitapları, metin türü, tema

A Study of Texts in Turkish Language 6, 7, 8th Grade Text Books in Point of Type and Theme

Abstract

The aim of this study is to investigate texts published in Turkish lesson textbooks of 6-8 grades by type and theme. Features of the reading texts, themes, and importance of text types which have been specified in 2006 Teaching Curriculum were taken into the account. In the study, 144 texts were examined from the textbooks which were published by the Ministry of National Education and Pasifik Publications. Text types and themes were determined with the help of teacher books. Data gathered was assessed and interpreted via frequencies. As the result the textbooks were found to be rich in terms of type and theme variety. Some text types which were not given place in the curriculum were encountered in the textbooks.

Key Words: Turkish language teaching, Turkish textbooks, text type, theme

Giriş

Ana dili öğretiminde istenen amaçlara ulaşmada ders kitaplarının önemli bir rolü vardır. Çocuğun dil ve anlam evrenine uygun olmayan kitaplar ana dili sevgisinin ve bilincinin gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir (Sever, 2003: 10). Bu sebeple okutulacak ders kitapları, özenle, öğrencilere Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarını ve Türkçe dil becerilerini kazandıracak nitelikte hazırlanmalıdır. Bu özenin gösterilmesiyle çocuğun ana dilini zevkle öğrenmesi sağlanabilir.

¹ Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, mozbay@gazi.edu.tr.

² İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi, macecen@inonu.edu.tr.

Ders kitabı, Türkçe derslerinde öğrencilere temel dil becerilerini kazandırmak için önemli bir işleve sahiptir. Bu işlev, kitaplarda yer alan metinlerden kaynaklanmaktadır. Çünkü Türkçe derslerinde bütün dil becerileri bu metinlerden hareketle hazırlanan etkinlikler yoluyla kazandırılmaya çalışılmaktadır (Çeçen ve Çiftçi, 2007). Özbay (2002: 539) da standart Türkçenin öğretilmemesinde metin seçimindeki eksiklerin rolü olduğunu belirterek metinlerin önemine dikkati çekmektedir. Bu bakımdan metinlerin, Türkçe dersleri için en temel materyal olduğu söylenebilir.

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda (MEB, 2006: 56) belirtilen okuma metinlerinin taşıması gereken özelliklerden bazıları şunlardır:

c) Metinler dersin amaçları ile kazanımlarını gerçekleştirecek nitelikte olmalıdır.

d) Metinler öğrencilerin ilgi alanlarına ve seviyelerine uygun olmalıdır.

f) Metinler, Türkçenin anlatım zenginliklerini ve güzelliklerini yansıtan eserlerden seçilmelidir.

g) Metinler; dil, anlatım ve içerik açısından türünün güzel örneklerinden seçilmelidir.

h) Metinler öğrencilerin dil zevkini ve bilincini geliştirecek, hayal dünyalarını zenginleştirecek nitelikte olmalıdır.

ı) Metinler öğrenciye eleştirel bakış açısı kazandıracak özellikler taşımalıdır.

i) Metinler, öğrencinin kişisel gelişimine katkıda bulunacak ve onlara estetik bir duyarlılık kazandıracak nitelikte olmalıdır.

j) Metinler öğrenciye okuma sevgisi ve alışkanlığı kazandıracak nitelikte olmalıdır.

Türkçe ders kitaplarına alınan metinlerin, sıradan birer okuma materyali olmanın ötesinde işlevlere sahip olması gerektiği görülmektedir. Türkçe dersi amaçlarının gerçekleşebilmesi için gerek şekil gerekse içerik açısından Coşkun ve Taş (200: 66) tarafından Türkçe öğretim programlarından derlenen niteliklere sahip metinler seçilmelidir. Belirtilen niteliklerden bazıları şunlardır: Ahlakî değerlere uygun olmak, edebî değeri yüksek olmak, ilgi çekici olmak, eleştirel bakış açısı kazandırmak, dersin amaç ve kazanımlarına uygun olmak, okuma eğilimlerine uygun olmak, diğer derslerle ilişkili olmak, tutarlılık ve bütünlük, türünün güzel örneklerinden olmak, vb.

Metin Türü

Metin söz konusu olduğunda “tür” denilince edebî türler anlaşılmaktadır. Kavcar, Oğuzkan ve Aksoy'a (2007, 70) göre edebî türler, toplumlarda görülen değişikliklerden kaynaklanan ihtiyaçlardan doğmuştur. İnsanoğlu geliştikçe anlatma, duygu ve düşüncelerini dile getirme ihtiyacından doğan anlatım türleri de gelişmiş ve değişmiştir.

Edebî türlerdeki gelişim ve değişim, türlerle ilgili farklı tasniflerin yapılmasını da beraberinde getirmiştir. Metin türlerini bilgilendirici, anlatımcı ve işlemsel olarak tasnif eden Reiss'a (aktaran Göktürk, 2000: 27) göre bilgilendirici metin kapsamına haber, öğretici yazı, gözlem ya da düşünce yazısı, yasa, yönetmelik, sözleşme, her türlü kılavuz, başvuru, danışma, bilimsel ya da teknik inceleme metinleri girer. Anlatımcı metin türüne şiir, roman, oyun ve öykü örnek olarak verilir. İşlemsel türün kapsamına ise reklam, propaganda, tanıtma, vaaz, seçim konuşması gibi alıcıyı belli bir davranışa yöneltmek amacı güden metinler girer.

Göker (2001) yazılı anlatım türlerini, bilgiyi ön planda tutan türler, duyguyu ön planda tutan türler ve pratik amaçlı türler olmak üzere üçe ayırmaktadır. Buna göre fıkra, makale, deneme, eleştiri ve biyografi-monografi-otobiyografi, bilgiyi ön planda tutan; hikâye, duyguyu ön planda tutan; mektup ise pratik amaçlı türler arasında sayılmıştır. Kavruk vd. (2003) de yazılı anlatım türlerini üç sınıfta toplayarak makale, eleştiri, deneme, fıkra, hatıra, gezi yazısı ve sohbet türlerini düşünce yazıları; hikâye, roman, tiyatro ve şiir türlerini, olay yazıları; mektup, dilekçe, rapor ve tutanak türlerini ise iş yazıları içinde değerlendirmişlerdir.

Metinlerin farklı türlerde yazılmış olmasının, sınıflama kolaylığının ötesinde önemli yararları vardır. “Türleri bilmek, öğrencilere, okurken yazarın amacını fark etme imkânı verdiği gibi yazmada amaca göre nasıl bir üslup kullanılması gerektiğini, hangi anlatım biçimleri ve düşünceyi geliştirme yollarını kullanmanın daha doğru ve yerinde olacağını belirlemeyi de öğretir. Yazma eğitiminde türler hakkında bilgi vermek, dolaylı olarak metinlerin hangi amaçla, nasıl yazıldığını öğretmek demektir.” (Çeçen, 2011: 133).

Türkçe Öğretimi Programı'nda (2006) okuma ve dinleme metinlerinde bulunması gereken özelliklerden sonra hangi türde metinlere yer verileceği de belirlenmiştir:

6. Sınıf: Şiir, hikâye, anı, masal, fabel, deneme, tiyatro, mektup

7. Sınıf: Şiir, hikâye, anı, deneme, tiyatro, sohbet (söyleşi), gezi yazısı, biyografi

8. Sınıf: Şiir, hikâye, anı, makale, roman, deneme, sohbet (söyleşi), eleştiri, destan

Bu türlerin öğretilmesi çocuğun var olan ana dil becerilerini geliştirmeye yardımcı olacak, günlük hayatta duygu ve düşüncelerini farklı şekilde anlatma imkânı sunacaktır.

Tema

Tema, ders kitaplarına alınacak metinlerin ana konusunu ifade etmektedir. Tema merkezli dil eğitiminde öğretmen ve öğrenciler belli bir konu veya metin üzerinde çalışmaktansa birkaç konuyu veya metni içinde barındıran bir tema çerçevesinde çalışırlar (Çeçen ve Çiftçi, 2007: 42).

Bu tanım, edebî metinler için kullanılan “tema” kavramıyla ilişkilidir. Burada aynı temayı işleyen metinlerin bir arada bulunması söz konusudur. Öğrencilerin değişik türde metinler tanıması kadar farklı temalarda metinler işlenmesi de önemlidir.

Tema kavramı, zaman zaman “konu” ile karıştırılsa da “tema”nın daha genel, “konu”nun daha tikel, somut olduğu söylenebilir (Aktaş ve Gündüz, 2001). Özdemir (1999), konu ile tema arasında bazı farklar olduğunu belirterek sanat eserinde “konu”nun asıl olmadığını, öyle olsaydı, aynı konuda yazılmış birden fazla romanı okumanın anlamsız olacağını vurgulamaktadır.

“Tema” kavramı, “konu” gibi içerikle değil, daha ziyade metnin ana fikriyle, metinde verilmek istenen mesajla ilgilidir. Böylece Programın genel amaçlarına ulaşmak için temaların önemli bir yeri olduğu söylenebilir. Özellikle duyuşsal yönü bulunan amaçlara ulaşılması ancak metinlerin temalarıyla mümkün olabilir.

Tema kavramından hareketle ortaya çıkan tematik eğitim ise Çeçen ve Çiftçi’ye (2011: 446) göre “öğrencilerin belirli bir tema üzerinde etraflıca çalışmasını öngören bir eğitim modeli olarak ortaya çıkmıştır. Belirlenen temanın derinlemesine çalışılması ve ilgili konuların ayrıntılı bir biçimde araştırılması, bu modelin en belirgin yönü ve yararı olarak ifade edilebilir.”

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında hangi tür ve temalarda metinlere yer verildiğini tespit etmektir. Bu amacı gerçekleştirmek için aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

1. Kitaplarda yer alan metinlerin türleri ve bu türlerin kitaba göre kullanım sıklığı nedir?
2. Her kitapta kaç türe yer verilmiştir?
3. Kitaplarda hangi temalara ne sıklıkta yer verilmiştir?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, evreni, veri toplama teknikleri ve verilerin analizi yer almaktadır.

Araştırma Modeli

İlköğretim 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan metinleri tür ve tema yönüyle incelemeyi amaçlayan bu çalışma betimsel niteliktedir.

Araştırma Materyali

Araştırmanın materyalini, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 2006-2007 yılından başlayarak ilköğretim okullarının 6, 7 ve 8. sınıfları için 5 yıl süreyle ders kitabı olarak kabul ettiği MEB ve Pasifik yayınevlerince hazırlanan Türkçe ders kitapları oluşturmaktadır. Ulaşılan kitaplar içinde 6, 7 ve 8. sınıflar için ilgili yayınevlerinin kitapları bulunduğundan bu kitaplar incelenmiştir. Araştırmada kitaplarda yer alan yüz kırk dört metin üzerinde çalışılmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Metinlerin tür ve temaları, aynı kitaplar için hazırlanan Öğretmen Kılavuz Kitaplarındaki bilgiler doğrultusunda tespit edilmiştir. Araştırmada toplanan veriler, frekans hesaplamaları kullanılarak tasnif edilmiştir.

Bulgular ve Yorum

Türkçe dersi 6, 7 ve 8. sınıf kitaplarında (MEB, Pasifik) yer alan metinlerin türleri ve bu türlerin sıklığına ilişkin bilgiler, Tablo 1,2, 3, 4 ve 5'te verilmiştir:

Tablo 1. 6. Sınıf Kitaplarında Yer Alan Türler

	MEB	PASİFİK	TOPLAM
Şiir	4	3	7
Hikâye	5	2	7
Deneme	6	3	9
Tiyatro	2	1	3
Biyografi	1	1	2
Anı	1	-	1
Fabl	1	1	2
Masal	1	1	2
Mektup	1	1	2
Gezi Yazısı	2	-	2
Efsane	1	1	2
Haber	1	1	2
Günlük	-	2	2
Sohbet	-	3	3
Söylev	-	1	1
Konferans	-	1	1
Röportaj	-	1	1
Makale	-	1	1
Münazara	-	1	1
Toplam	26	25	51

Tabloda da görüldüğü üzere 6. sınıflarda zorunlu olan türlere (şiir, hikâye, anı, masal, fabl, deneme, tiyatro, mektup) MEB yayınları ders kitabı (MEB) yer verirken anı türüne Pasifik yayınlarında (Pasifik) rastlanmamaktadır. Zorunlu olan bir türe yer verilmemiş olması programa aykırı bir durumdur.

MEB'i okuyan öğrenci, hikâye türüyle 5, deneme türüyle 6 kez karşılaşırken Pasifik yayınlarını okuyan öğrenci, hikâyeyi 2, denemeyi 3 kez görmektedir. İkinci kademenin başlangıcı olan 6. sınıfta türlerin öğrenciye kazandırılması amacıyla zorunlu olan türlere daha fazla yer vermenin doğru olacağı düşünüldüğünde Pasifik yayınlarının bu türlere daha fazla yer vermesinin yararlı olacağı söylenebilir.

MEB'de yer verilen anı ve gezi yazısı türüne, Pasifik yayınlarında yer verilmemekte; Pasifik yayınlarındaki günlük, söyleşi, söylev, konferans, röportaj, makale, münazara türleri de MEB'de yer almamaktadır.

MEB'de toplam 12 farklı türe yer verilmişken bu sayı Pasifik yayınlarında 17'dir. Öğrencilerin çok sayıda türde metin okumasının, türlerle ulaşılabilecek dil becerileri açısından olumlu olduğu söylenebilir. Kolaç'ın (2009) yaptığı araştırmada 6. sınıf kitabında 9 türe yer verilmiş olması, bu araştırmada incelenen kitapların tür açısından daha zengin olduğunu göstermektedir.

Tablo 2'de görüldüğü gibi 7. sınıflarda zorunlu olan türlere (şiir, hikâye, anı, deneme, tiyatro, sohbet, gezi yazısı, biyografi) MEB ders kitabı yer verirken Pasifik, tiyatro türüne yer vermemiştir. Zorunlu olan bir türe yer verilmemiş olması programa aykırı bir durumdur.

Pasifik yayınevini hazırladığı kitapta "didaktik metin, düşünce yazıları" gibi ayrı türlerden söz edilmesi dikkati çekmektedir (Solak ve Yaylı, 2009). "Didaktik metin, düşünce yazısı, bildirme yazısı" başlıkları ile verilen metin türleri, metin türlerini sınıflamada kullanılabilecek genel başlıklar olabilir ancak bu şekilde metin türü vermiş olmak, Programdaki tür sınıflamasına uygun olmadığından bir karışıklığa yol açabilir.

Tablo 2. 7. *Sınıf Kitaplarında Yer Alan Türler*

	MEB	PASİFİK	TOPLAM
Şiir	4	3	7
Hikâye	5	2	7
Deneme	4	2	6
Tiyatro	2	-	2
Masal	1	-	1
Biyografi	1	2	3
Anı	1	2	3
Fabl	-	2	2
Gezi Yazısı	1	2	3
Sohbet	4	2	6
Konferans	-	1	1
Makale	2	1	3
Didaktik Metin	-	1	1
Köşe Yazısı	-	1	1
Düşünce Yazısı	-	1	1
Bildirme Yazısı	-	1	1
Fıkra	-	1	1
Toplam	25	24	49

Hikâye türüne MEB’de 5 kez yer verilirken Pasifik’te bu türde 2 metin vardır. MEB’de tiyatro ve masal türlerine yer verilmişken Pasifik’te bu türlere hiç yer verilmemekte; Pasifik yayınlarındaki konferans, fabl, köşe yazısı, fıkra türleri ile didaktik metin, bildirme yazısı ve düşünce yazılarına da MEB’de yer verilmemektedir. Bu durum farklı kitapları okuyan öğrencilerin birbirlerinden farklı bilgiler edinmesine neden olmaktadır.

MEB’de 10, Pasifik’te 15 farklı türe yer verilmiştir. Kolaç’ın (2009) yaptığı araştırmada 7. sınıf kitabında 9 türün bulunması, bu araştırmada incelenen kitapların tür açısından daha zengin olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. 8. *Sınıf Kitaplarında Yer Alan Türler*

	MEB	PASİFİK	TOPLAM
Şiir	2	4	6
Hikâye	4	3	7
Deneme	3	1	4
Tiyatro	-	-	-
Masal	-	-	-
Biyografi	1	1	2
Anı	1	1	2
Fabl	-	-	-
Gezi Yazısı	1	2	3
Sohbet	2	3	5
Konferans	2	-	2
Makale	2	2	4
Fıkra	1	-	1
Eleştiri	-	1	1
Roman	1	1	2
Destan	1	1	2
Efsane	1	1	2
Mektup	-	3	3
Söylev	2	-	2
Manzum hikâye	-	1	1
Haber	1	1	2
Toplam	25	26	51

Tabloda da görüldüğü üzere 8. sınıflarda zorunlu olan türlere (şiir, hikâye, anı, makale, roman, deneme, sohbet (söyleşi), eleştiri, destan) Pasifik'te yer verilmişken MEB'de eleştiri türüne yer verilmemiştir. Zorunlu olan bir türe yer verilmemiş olması programa aykırı bir durumdur.

Pasifik yayınlarını okuyan öğrenciler 4 şiir örneği görürken MEB yayınlarını okuyanlar, 2 şiir örneğiyle karşılaşmaktadır. Pasifik yayınlarında eleştiri, mektup, manzum hikâye türlerine yer verilmişken MEB'de bu türlerle karşılaşılmamakta, MEB'deki fıkra, söylev ve konferans türü de Pasifik yayınlarında yer almamaktadır.

MEB'de de Pasifik yayınlarında da toplam 15 farklı türe yer verilmiştir. Kolaç'ın (2009) yaptığı araştırmada 8. sınıf kitabında 18 türe yer verilmiştir. Bu durum, sözü edilen araştırmada incelenen kitabın, bu araştırmada incelenen kitaplardan daha fazla türde metne yer verdiğini göstermektedir.

Türlerle ilgili olarak MEB (6-8) kitaplarının değerlendirilmesi sonucunda elde edilen bulgular aşağıdaki gibidir:

Tablo 4. MEB'de Türlerle Göre Sınıfların Karşılaştırılması

MEB	6. sınıf	7. sınıf	8. sınıf
Şiir	4	4	2
Hikâye	5	5	4
Deneme	6	4	3
Tiyatro	2	2	-
Masal	1	1	-
Biyografi	1	1	1
Anı	1	1	1
Fabl	1	-	-
Gezi Yazısı	2	1	1
Sohbet	-	4	2
Konferans	-	-	2
Makale	-	2	2
Fıkra	-	-	1
Eleştiri	-	-	-
Roman	-	-	1
Destan	-	-	1
Efsane	1	-	1
Mektup	1	-	-
Söylev	-	-	2
Haber	1	-	1

Şiir, hikâye, deneme, biyografi, anı, gezi yazısı türlerine her sınıf seviyesinde yer verilmiştir. Tiyatro, masal, sohbet, makale, efsane, haber, söylev türleri iki sınıfta yer alırken fabl, konferans, fıkra, roman, destan, mektup türleri birer yıl yer almış eleştiri türüne ise yer verilmemiştir.

Türlerle ilgili olarak Pasifik (6-8) kitaplarının değerlendirilmesi sonucunda elde edilen bulgular şöyledir:

Tablo 5. Pasifik'te Türlerle Göre Sınıfların Karşılaştırılması

PASİFİK	6. sınıf	7. sınıf	8. sınıf
Şiir	3	3	4
Hikâye	2	3	3
Deneme	3	2	1
Tiyatro	1	-	-
Masal	1	-	-
Biyografi	1	2	1
Anı	-	2	1

Tablo 5. *Devam*

PASİFİK	6. sınıf	7. sınıf	8. sınıf
Fabl	1	2	-
Gezi Yazısı	-	2	2
Sohbet(söyleşi)	3	2	3
Konferans	1	1	-
Makale	1	1	2
Fıkra (köşe yazısı)	-	2	-
Eleştiri	-	-	1
Roman	-	-	1
Destan	-	-	1
Efsane	1	-	1
Mektup	1	-	3
Söylev	1	-	-
Manzum hikâye	-	-	1
Haber	1	-	1
Günlük	2	-	-
Röportaj	1	-	-
Münazara	1	-	-
Didaktik Metin	-	1	-
Bildirme Yazısı	-	1	-

Şiir, hikâye, deneme, biyografi, fabl, sohbet, makale türlerine her sınıf seviyesinde yer verilmiştir. Anı, fabl, gezi yazısı, konferans, efsane, mektup, haber türleri iki yıl yer alırken tiyatro, masal, fıkra, eleştiri, roman, destan, söylev, manzum hikâye, günlük, röportaj, münazara, didaktik metin ve bildirme yazısı türleri birer sınıfta yer almıştır.

Kitaplarda yer verilen türlerin sayılarına ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir:

Tablo 6. *Kitaplarda Yer Verilen Türler*

Tür	MEB	Pasifik
Şiir	10	10
Hikâye	14	8
Deneme	13	6
Tiyatro	4	1
Masal	2	1
Biyografi	3	4
Anı	3	3
Fabl	1	3
Gezi Yazısı	4	4
Sohbet (Söyleşi)	6	8
Makale	4	4
Eleştiri	-	1
Roman	1	1
Destan	1	1
Mektup	1	4
<i>Fıkra (Köşe Yazısı)</i>	1	2
<i>Haber</i>	2	2
<i>Konferans</i>	2	2
<i>Efsane</i>	2	2
<i>Günlük</i>	-	2
<i>Söylev</i>	2	1

Tablo 6. *Devam*

<i>Röportaj</i>	-	1
<i>Münazara</i>	-	1
<i>Manzum hikâye</i>	-	1
<i>Didaktik Metin</i>	-	1
<i>Bildirme Yazısı</i>	-	1
Tür Sayısı Toplam	19	27

Tabloda şiirden mektuba kadar olan türler, Programda belirtilen türlerdir. Programda (MEB; 2006: 57) diğer türlere de yer verilerek öğrencilerin farklı türden metinlerle karşılaşması gerektiği belirtilmektedir. Fıkra (köşe yazısı), haber, konferans, efsane, günlük, söylev, röportaj ve münazara, bu kapsamda değerlendirilebilecek türlerdir. Manzum hikâye, didaktik metin ve bildirme yazısı için aynı değerlendirmeyi yapmak mümkün değildir. Manzum hikâyenin, ilköğretim çağındaki öğrenciler için uygun bir tür olup olmadığı bir yana öğrencilerin, bu türü, şiir ve hikâyeden ayırt etmesi çok zordur. Öte yandan manzum olarak yazılan fablların hangi kategoriye alınması gerektiği düşünüldüğünde durum daha da karmaşık hâle gelmektedir. Didaktik metin ve bildirme yazısı ise diğerlerinden farklı olarak daha genel bir tür sınıflamasına işaret etmektedir. Örneğin, mektup ve röportaj, bildirme yazısı; makale, deneme ve eleştiri ise didaktik metin kapsamında düşünülebilir.

Türkçe ders kitaplarında biri Atatürkçülük konularından oluşan, her sınıf için biri zorunlu (6. sınıfta “Sevgi”, 7. sınıfta “Millî Kültür”, 8. sınıfta “Toplum Hayatı”) altı temaya yer verilmesi gerektiği Programda belirtilmiştir. Bu temalara ilişkin alt temalara da yer verilmiş, alt temaların zenginleştirilebileceği de ifade edilmiştir.

MEB ve Pasifik’te bulunan temalar Tablo 7’de verilmiştir:

Tablo 7. *Kitaplarda Yer Verilen Temalar*

TEMALAR	MEB			PASİFİK		
	6	7	8	6	7	8
Atatürkçülük	X	X	X	X	X	X
Sevgi	X	-	-	X	-	-
Millî Kültür	-	X	X	X	X	X
Toplum Hayatı	-	X	X	-	-	X
Okuma Kültürü	X	-	-	X	-	-
İletişim	-	X	-	X	-	X
Hak ve Özgürlükler	-	-	-	-	X	-
Kişisel Gelişim	-	-	X	X	-	X
Bilim ve Teknoloji	-	-	X	-	-	-
Alışkanlıklar	-	-	-	-	X	-
Zaman ve Mekân	X	-	X	-	-	-
Duygular	X	-	-	-	X	-
Doğa ve Evren	X	X	-	-	X	-
Güzel Sanatlar	-	-	-	-	-	-
Kavramlar ve Çağrışımlar	-	X	-	-	-	X

Tablo incelendiğinde zorunlu olan Atatürkçülük temasına ve her sınıfın kendi zorunlu temasına tüm kitaplarda yer verildiği görülmektedir.

MEB’de 6. sınıfta var olan “Doğa ve Evren” teması, 7. sınıf kitabında; 7. sınıfta var olan “Millî Kültür ve Toplum Hayatı” temaları 8. sınıfta; 6. sınıftaki olan “Zaman ve Mekân” teması da 8. sınıfta tekrarlanmıştır. Bu dört temanın tekrarına rağmen var olan 14 temanın (Atatürkçülük dışında) 11’ine kitapta yer verilmiştir.

Pasifik’te de yer yer bazı temalar farklı sınıflarda tekrar etmiştir. “İletişim, Kişisel Gelişim” temaları hem 6 hem de 8. sınıfta bulunmaktadır. “Millî Kültür” teması ise her üç sınıfta da bulunmaktadır. Pasifik’te de (Atatürkçülük dışında) toplam 11 temaya yer verilmiştir.

Pasifik yayınlarındaki “Hak ve Özgürlükler, Alışkanlıklar” temaları MEB’de bulunmazken MEB’de bulunan “Bilim ve Teknoloji, Zaman ve Mekân” temalarına da Pasifik yayınlarında yer verilmemiştir. “Güzel Sanatlar” temasına iki yayının hiçbir sınıf düzeyinde rastlanmadığı görülmektedir.

Kitaplardaki aynı başlıklı temaların, kitapların farklı sınıf seviyelerine yerleştirildiği görülmektedir. “Duygular” temasına MEB’de 6. sınıfta yer verilmişken Pasifik yayınlarında bu temaya 7. sınıf kitabında yer verilmiştir. Pasifik’te 6. ve 8. sınıfta yer alan “İletişim” teması MEB’de 7. sınıfta bulunmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Araştırma sonucunda, incelenen kitapların tür çeşitliliği açısından zengin olduğu görülmektedir. Bir yayınevine ait kitaplardaki yaklaşık 25 metnin 12, 10 ya da 15, diğer yayınevine ait kitaplardaki metinlerin 17, 15 ve yine 15 türde olması, tür sayısının çokluğunu göstermektedir. Programda zorunlu tutulan türlerin dışında bazı türlerde metinlere de kitaplarda yer verilmiştir. Programda yer almamasına rağmen fıkra, haber, efsane, günlük, röportaj gibi türlerin bulunması, kitapların tür açısından zenginliği adına olumlu görülen özelliklerdendir. Programda zorunlu tutulmuş olmakla birlikte kitaplarda bazı türlerin olmayışı ise bir eksiklik olarak kabul edilebilir.

Programda öngörülmemiş olmanın yanında belirtilen tür sınıflamasına uygun olmayan türlere yer verilmiş olması da karşılaşılan sorunlardandır. 1-5. sınıf kitaplarında yer verilen bilgilendirici metinlere benzer şekilde didaktik metin ve bildirme yazısına rastlanması, bu duruma örnek olarak verilebilir. Didaktik metin ya da bildirme yazısı olması, bir metnin türü değil özelliği olarak sayılabilir. Bunları tür olarak değerlendirmek, bir kavram kargaşasına da yol açabilir. Çünkü Programda öğrencilerin metin türü hakkında bilgi edinmesi, bir kazanım olarak yer almakta ancak kaynaklarda “didaktik metin” veya “bildirme yazısı” diye adlandırılan bir tür bulunmamaktadır. İlköğretim seviyesinde “manzum hikâye”ye yer vermenin bazı sakıncaları olabileceği de unutulmamalıdır. Manzum bir metinle şiirin farkını kavratmanın yanında öğrencilerin “hikâye” konusunda yaşayabileceği kafa karışıklığı da göz ardı edilmemelidir.

Türkçe ders kitaplarına metin seçilirken tür çeşitliliği kadar türe ilişkin metin sayısı da önemlidir. Öğrencilerin çok türde eser okumasının yararı yadsınamaz. Ancak bir türün özelliklerini tanıyabilmesi için de öğrencilerin, o türden belli sayıda metin okuması gerekir. Ayrıca seçilen metinlerin, türünü ne kadar yansıttığına da bakılmalıdır. Başka bir türü çağrıştıracak nitelikte metinlerin faydası kadar olumsuz etkileri de olabilir. Bu amaçla metinlerin türünü ne oranda yansıttığıyla ilgili çalışmalar yapılmalıdır.

Metinlerin temaları bakımından da ders kitaplarının zengin olduğunu söylemek mümkündür. Programda belirtilen bir tema dışında üç sınıf boyunca bütün temaların en az bir kez yer aldığı görülmektedir. Her temanın öğrenciye sağlayacağı pek çok katkı bulunabilir. Bununla birlikte “Okuma Kültürü” temasının Türkçe dersleri içinde farklı bir yeri olduğu söylenebilir. O bakımdan bu temanın da Türkçe ders kitaplarında yer alması sağlanmalıdır.

Her yayınevinin bütün sınıflarda ders kitabı bulunmadığı için illerde okutulacak ders kitapları belirlenirken türe ve temaya ilişkin dağılımın göz önünde bulundurulması da yararlı olacaktır.

Kaynakça

Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2001). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Coşkun, E., Taş, S. (2008). Ders kitaplarına metin seçimi açısından türkçe öğretim programlarının değerlendirilmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 59-74.

Çeçen, M. A. (2011). Yazma eğitimi açısından metin bilgisi. M. Özbay, (Ed.), *Yazma eğitimi* içinde (127-146). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2007). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Milli Eğitim*, 173, 39-49.

Çeçen, M. A. ve Çiftçi, Ö. (2011). Türkçe derslerinde tematik eğitim ve metin-tema-alt tema ilişkisi üzerine bir araştırma. G. L. Uzun ve Ü. Bozkurt, (Ed.), *Türkçenin eğitimi-öğretiminde kuramsal ve uygulamalı araştırmalar* içinde (445-457). Essen: Die Blaue Eule.

Göker, O. (2001). *Uygulamalı Türkçe bilgileri III*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Özbay, M. ve Çeçen, M. A. (2012). Türkçe ders kitaplarında (6-8. sınıflar) yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Dil ve Edebiyat Eğitimi Dergisi*, 1(1), 67-76.

Göktürk, A. (2000). *Çeviri: dillerin dili*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Kavcar, C., Oğuzkan, F. ve Aksoy, Ö. (2007). *Yazılı ve sözlü anlatım*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Kavruk, H., Salman, R., Öztürk, A., Aydın, G., Uğur, H. ve Karagöz, N. (2003). *Türk dili yazılı ve sözlü anlatım*. Malatya.

Kolaç, E. (2009). İlköğretim Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 6(1), 594-626.

MEB (2006). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (6, 7, 8. sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Genel Müdürlüğü.

Özbay, M. (2002). İlköğretim okulları Türkçe ders kitaplarındaki anlama sorularının öğrencilerin düşünme becerilerine katkısı. *Türk Dili*, 609, 536-546.

Özdemir, E. (1999). *Yazınsal türler*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Solak, M. ve Yaylı, D. (2009). İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin tür ve tema açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9), 444-453.